

יה יושיעך מעצת מרגלים [סוטה לד:]

פרשת שלח-לך, (שיחה 4) – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
[הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

חז"ל מוסרים לנו כי משה רבנו התפלל שלא יִפְשֵׁל יהושע בעצת המרגלים. (סוטה לד):
ויש לשאול:

1. למה לא התפלל כך עבור שאר בני המשלחת?
2. עוד נשאל, מה מקום יש כאן להתפלל? היה ראוי לו למשה להסביר לתלמידו-המובהק מה הן האפשרויות לטעות בטענות-שוא שהרשעים עלולים להעלות.
3. למה לו למשה רבנו לבקש התערבותו של ה', אם יכול היה לפנות ליהושע ישירות?

לשאלה א'

דוקא ענוותנותו המופלגת של יהושע, ("נער" – מסדר את הספסלים ופורס את המחצלאות שבבית המדרש. (במדבר רבה כא / ע"ע ילקוט שמעוני משלי תקנט) משמשת מכשול, פן יִבְטֵל דעתו מפני מבוגרים ממנו (עיי' "ספורנו" בפרשתנו, שנמנו המרגלים לפי סדר גילם, ויהושע נמנה חמישי). ועוד, שהם היו אז בחזקת "צדיקים" (במד"ר טז), וכאשר האדם נוטה ל"ענוה" מופרזת, קל לשכנעו בטענות, כי כבר אינו סומך על שכלו ומבטל דעתו מפני "הרוב", אזי הוא בסכנה גדולה להיכשל. ולכן התפלל משה עליו שמצוות הענוה לא תהוה לו ח"ו מכשול. [= מענה לשאלה ב]

לשאלות ב-ג'

מה הן טענותיהם של המרגלים שבגללן היה עלול יהושע להיכשל? ומדוע היה צורך להתפלל "יה יושיעך", ולא היה יכול משה להתמודד ע"י משא ומתן הגיוני ותורני?

עונה על כך "שפת אמת" בפרשתנו (שנת תרמ"ה) היות כי "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי מן", אלו שמסולקים מן דאגות הכלכלה. "לכן נראה כי לא השיגו המרגלים לראות 'טוב הארץ'... ונראה להם שח"ו תהיה ירידה (רוחנית) בכניסתם לארץ... אכן, (אליבא דאמת) עיקר המכוון הוא להעלות כל כח מעשי בראשית (הטבע) וזהו בחינת א"י.. ולהרים חלק הקדושה, מתוך זה התעורר"ת"...

לכאורה, דעה אחרת יש לרבנו בחיי בפרשתנו – "אך בה' אל תמרודו" לימדך הכתוב שיראת העם' הוא מרד בהקב"ה, "חרדת אדם - יתן מוקש". (משלי כט, כה). החרדה שיחרד האדם מבשר ודם היא הנותנת מכשול ומוקש לנפשו, היא הגורמת שישכח האדם להקב"ה" עכ"ל. (=עד כאן לשונו). לדבריו יש כאן טעם פשטני מאד!

אבל באמת, שני הטעמים, - של "שפת אמת" ושל רבנו בחיי - משלימים זה את זה. כל ההתנצלויות וה"חששות" פן הישיבה בא"י "איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו" תגרום ירידה רוחנית, הן סוג של אחיזת-עיניים והטעייה-עצמית שלא להודות בטעם האמתי, שהוא הפחד מהמלחמות וההתמודדות עם האוכלוסיה האויבת. בני הדור ההוא לא היו מוכנים להתמסר לה' בכל ענייניהם ובמסירות-נפש, אלא הם הלכו לפי שיפוט שטחי של שכל אנוש. הם חששו שיהיו להם אבידות מרובות בנפש בכיבוש א"י. אבל טענה חומרית זו הלבישו במערכת של "צידקות". משה ידע שקשה לדבר עם "צבועים" המלבישים את דבריהם ב"יראת שמים" מזויפת, ולכן התפלל עבורו. כי גם טענות ומענות שילמד ליהושע איך להגיב, לא יועילו לו. עם רשע רגיל אפשר להתמודד, אבל לא עם הבא בטענות מזויפות של 'צדקות'.

עתה נתרכז בשתי שאלות נוספות.

א. מדוע באמת אין לקחת בחשבון את הסיכון המוחשי של אבידות בעת קרב?

ב. מדוע התפלל משה דוקא ע"י שם "יה"?

שאלה הראשונה נענה, כי ארץ הקודש משמשת מפתח לישראל, ועל-ידה הם "עם הנבחר" לנבואה, לרוח"ק, למדות טובות, להבנה אמתית בתורה. כך לשונו של מהר"ל: "שזכו ישראל להיות נבדלים מכל האומות, כאשר יש להם הארץ שהיא נבדלת מכל הארצות" (ניתובת עולם, נתיב עבודה, פרק יח, דף קמא) דבריו מבוססים על הרמב"ן (על ויקרא יח, כה): "יאמר כי הבדיל אותנו מכל העמים... בְּתִיתָנוּ לְנוּ אֶת הָאָרֶץ שִׁיחִיהָ הוּא יִתְבָּרַךְ לְנוּ לְאֱלֹהִים וְנִהְיָ מִיּוֹחֲדִים לְשִׁמּוֹ".

ארץ ישראל – ארץ החיים!

ידועה אריכות התורה בסיפור קניית "מערת המכפלה" (וכלשון מדרש תנחומא, [מהדורת באבר, פרשת צו, קטע י] – "כמה דין משתפך, כמה קולמוסין משתברין... כמה ינוקין מתרצעין"). וכתב ר"א אבן עזרא: "ונוזכרה זאת הפרשה, להודיע מעלת א"י על כל הארצות, לחיים ולמתים". ודבר זה מפורש בגמרא ב"ב (דף קיח): "ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים ההם... והא כתיב קרא אחרינא? (שמורה שרק הם נותרו החיים, ושני פסוקים למה לי? אלא לדרשה בא, וראה פיסקה הבאה). אלא חיו בחלקם!" כלומר הם ירשו את נחלתם ואת קרקעותיהם, ומכאן זכו לחיי אמת. (ע"פ דברי ר"א אבן עזרא הנ"ל).

כמה יפים דברי "תורה תמימה". (על בראשית מב, לו)

כאשר ראובן דיבר דברי תימה: "את שני בְּנֵי תַמִּית אִם לֹא אֲבִיאֲנוּ אֵלֶיךָ", מה עלה על דעתו? ודאי הוא לא התכוון כפשוטו! אלא ראובן הסכים שיעקב יעביר נחלת שני בניו ממנו, ושלא "יחיו" בא"י כבעלי אחוזה. זהו הנקרא "תַּמִּית". (פרשנות זו מבוססת על הגמרא הנ"ל בב"ב קיח): ובאמת כך היה אח"כ, "קללת חכם, אפילו על חנם היא באה", כי התנחלו בני ראובן מעבר לירדן.

בירושלמי (כלאים ט, ג) בארו למה א"י נקראת "ארצות החיים" כי אך ורק שם יש סיכוי לתחיית המתים. כל איכותה של א"י, היא למעלה מן הטבע, "ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד, עיני ה' אלהיך בה...". (דברים יא, יב). כלומר השגחה פרטית, בתור לגיון-כבוד של מלכו של עולם. מחשבה גבוהה זו היתה צריכה לבטל מהם כליל כל פחד שהוא.

והנה נאמר בפסוק: "אִם חִפֵּץ בְּנוֹ ה' וְהִבִּיאֵנוּ אוֹתָנוּ אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת וְנִתְּנָה לָנוּ" (במדבר יד, ח) מה פשר הביטוי של "אִם"? כלום יש ספק בדבר? והרי כל מאורעות יציאת מצרים מכריזות על קיום "והייתם לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". ומה שהציע ספר "הכתב והקבלה" בשאלה זו נראה דחוק, כי מפורש ברש"י (על שמות כ, כב בשם חז"ל) כי רק שלוש פעמים יש בתורה "אִם" שהוא חובה, והשאר הם רשות. [הערת התלמיד. עיין חומש הוצאת ש"י למוֹרָא בהערה לשמות כ, כב].

אלא כתב המלבי"ם (בספרו "יאיר אור", ערך אָנָה) כי "רצון" הוא תוצאה של מחשבה, "חפץ" הוא תוצאה של חשק הלב, ותנועה נפשית למעלה מההגיון. (עיין דברים כה, ז ענין יבוס "אם לא יחפוץ האיש", דחייה מתוך דחף לא-שכלי). כאן אומרים לנו, דעו כי ה' חפץ בישראל, [=אם חפץ בנו ה'], לא רק "רוצה בישראל". ובכך כל הפקפוקים "ההגיוניים" נמסים כשלג ביום שרב. עלינו לברר אם טיב הקשר של ה' לעמו הוא נעוץ בסיבות טבעיות, או שהוא "תנועה נפשית" עזה ומוחלטת, ובלתי ניתנת לשום ערעור ופקפוק!

[תשובה לשאלה ב:]

- ובכך הגענו לפתרון ביטוי של משה "יה יושיעך".
כתב מהר"ל ("חידושי אגדות", ח"ג דף כג) כי החוטא באשת איש, מקלקל בשם "יה".
- והדבר ברור ע"פ סוטה (זו.) – אות י' בשם איש, אות ה' באשה.
- ובמנחות (דף כט.) – עוה"ב נברא באות י', ועוה"ז באות ה'. (המשפיע והמושפעת).

בלשון אחרת – "איש ואשה" הוא משל ליחס של הקב"ה לארצו ולעמו, כמו שכתוב: "ומשוש חתן על כלה, ישיש עליך אלהיך". (ישעיה סב, ה)
המעמיק להגות, ימצא הבנה זו ברש"י הירש (על שמות טו, ב) על הכתוב "עזי וזמרת יְהוָה" – ("שם יְהוָה) מציין בכל מקום גילוי כוחו וגבורתו של ה', התגלות פעילותו והשגחתו" עכ"ל.
כלומר "שם קודש" זה, מְגַלֵּה את היחס ההדוק שבין החתן (המוזכר בשיר השירים) לרעייתו.

וכל זאת מסרו לנו חז"ל: "בג' לשונות של חיבה חבב הקב"ה את ישראל, בדביקה, בחשיקה, ובחפיצה!" (בראשית רבה, פ.). כלומר, הקֶשֶׁר של ה' אתנו, קוֹדֵם לכל תהפוכות הטבע, ואין שם מבוא וכניסה ליצה"ר של "חרדת אנוש". "לא איש אל ויכזב וכן אדם ויתנחם, ההוא אמר ולא יעשה, ודיבר ולא יקימנה?" (במדבר כג, יט) והרי "וְיִדְבַּר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם!" (ישעיה מ, ח).
ולכן, כשהוסיף משה "שם" זה ליהושע, סגולתו היא לקשר בין מושפע למשפיע, ולא יתנדנדו יהושע ועם ישראל בכל מיני טענות- שקר של המרגלים לכל דורותיהם.

קובע **מהרש"א** (על סוטה לד.) אודות כלב, "עֲקֵב הִיִּתָּה רוּחַ אַחֲרַת עַמּוֹ": "שלא הלך אחרי הרוח הבהמיי כמו שעשו חבריו, אלא הלך אחרי רוח הנשמה, מְלֵא אַחֲרֵי ה', ולכן זכה לא"י". (כדברי מהר"ל, על אבות דף יב, "לעולם יירשו ארץ" היינו א"י הגשמית, ותלויה בה א"י הרוחנית והנצחית, חיי עוה"ב) הא, בהא תליא.

רבנו **הנצי"ב** ("העמק דבר", במדבר יד, כז) שָׁם לֵב שִׁבְתִּיבַת "וַיִּמְלֵא אַחֲרָיו" (במדבר יד, כז) כתובה אות ל' עם דגש, שלא כנהוג. ועונה ("העמק דבר" שם, וכן הוא בדבריו על במדבר לב, יא-יב) כי כָּלֵב הכניס את עצמו למקום סכנה והלך בודד לחברון, כי נכון לבו בטוח בה' ובהשגחתו. בזה הוא היה עדיף אפילו מיהושע. כי דגש מורה על חוזק, והיינו שיהושע מְלֵא אַחֲרֵי רִצּוֹן ה' עם דגשות, כלומר בכל תוקף.

וכן כתב הנצי"ב על דברי פרעה "צֵאוּ מֵתוֹךְ עַמִּי" (שמות יב, לא) ואות צ' של "צאו" מנוקדת בדגש שלא כרגיל. לומר כי פרעה צרח מלה זו בחרדה גדולה. ("העמק דבר", שם). כן גם במלת "וַיִּמְלֵא" מבאר "העמק דבר" (במדבר לב, יא) מדוע יש אות ל' עם דגש, להראות הדגשה כי כלב הכניס את עצמו לגמרי תחת השגחתו של ה'. ללמד: "אי אפשר להיות בארץ ישראל אם לא בהשגחתו של הקב"ה, וזהו לטובה גדולה... היה [כלב] מהלך עד חברון בלי פחד, לראות בני הענק... שהכניס את עצמו בכוונה [תחילה] במקום ש[על פי הטבע] אינו בטוח, כדי להיות נסמך על השגחתו של ה' " עכ"ל.

כָּלֵב רצה לחזק את מדת בטחונו שבהקב"ה, ולהיכנס דוקא למקום סכנה. כיון שהמרגלים זממו להמס לבב אחיהם בני ישראל ולטעון על הגויים שבארץ כנען "כי חזק הוא ממנו", פעל כלב במשקל הפוך, להטות את המאזניים כי מוכנים אנו להכנס ללוע הארי, כי מאמינים אנו בלב שלם כי הקב"ה יקיים את הבטחתו לאבות שאנו נירש את הארץ.

"חזק ונתחזק בעד עֲמִינוּ ובעד ערי אלהינו". (שמואל ב' יב)